

VASS ERIKA

A 25. GYALOGOS ZARÁNDOKLAT ESZTERGOMBÓL MÁTRAVEREBÉLY-SZENTKÚTRA

Ezerkilencszázkilencvenhatban, néprajzi tanulmányaim kezdetén jelent meg Tánczos Vilmos *Keletnek megnyílt kapuja* című esszégyűjteménye. A bevezető tanulmány egy-egy részlete azóta is nagyon gyakran jut eszembe, amikor a „terepen” „szemtelen ördögök settenkednek körülöttem”.¹ A csíksomlyói búcsúról mint rituális drámáról és annak katarzisáról szóló tanulmány pedig a doktori disszertációm egyik alappillére lett (Tánczos 1996: 42–56).

1994 márciusában, amikor még csak négy alkalommal tartottak ismét nyilvános, szabad pünkösdi búcsút a ferencesek legjelentősebb Kárpát-medencei kegyhelyén, Csíksomlyón, Tánczos Vilmos egy archaikus szokásvilágról írhatott. 1998-tól a gyimesi keresztaljakkal én is részese lehettem ennek a rituális drámának, és az ott megélt katarzis indított arra, hogy megpróbáljam jobban megérteni ezt a belső folyamatot. 2007-ben megvédett doktori disszertáciomban – melynek egyik opponense Tánczos Vilmos volt – részletesen ismertettem egyrészt a gyimesi idők archaikus világszemléletét, melyben a zarándoklat önmehtagadást, Krisztus keresztjének vitelét és szenvedésében való részesülést is jelentett. Másrészt jeleztem a búcsújárásnak a 2000-es évek elejére jellemző átalakulását is (Vass 2010).

Jelen tanulmányomban arra vállalkozom, hogy a ferencesek által Esztergom–Mátraverebély-Szentkút között 25. alkalommal megszervezett gyalogos zarándoklat példáján keresztül bemutassam, napjainkban kik indulnak el erre a zarándoklatra, milyen szándékok vezérlik őket, milyen elemekből áll ez a hétnapos rituális, közösségi dráma. A zarándoklat történetéről a 2018-ban készített interjúmból, Gieszer Richárd fényképeiről és

1 „Miért nem akarod már észrevenni, hogy miközben a kis magnó gombjait nyomogatva furcsa dolgaid után kutakodsz, kérdőíveket töltesz ki és fényképezőgéped kattogtatod, közben még történik valami, ami kapcsolatban áll ugyan a »kutatott« tárgygal, de amit már nem te irányítasz, mert ez az épp történő valami egészen más elvek szerint szerveződik, s aminek te már nem pusztán külső megfigyelője, nem létrehívója és irányítója, hanem teljes jogú részese és egyik tényezője vagy?” (Tánczos 1996: 7)

Barna Gábor tanulmányából értesültem (Barna 2005), idén pedig első alkalommal magam is részese lehettem ennek az útnak.

Amint Tánczos Vilmos Csíksomlyó kapcsán leírta, a búcsújárás dokumentálása, a lelki folyamatok megértése igen összetett feladat, hiszen az elemző tanulmányok, a fényképek és filmek kevés sikerrel tudják átadni, megőrizni a mulékony pillanatot, az „Élményt”. Így volt ez a ferencesek legfontosabb magyarországi kegyhelyére, a 2006 óta „nemzeti kegyhely” címmel is illetett Mátraverebély-Szentkútra tartó zarándoklaton is. „Mert amit rögzíteni akarunk, az természeténél fogva megfoghatatlan és nehezen magyarázható. Az ünnepi közösségi rítus fejesgrás a szublogikusba – vélekedett régi nagy etnológusunk, Marót Károly.” Ugyanakkor „Mivel – az »örök jelen« látszata ellenére – voltaképpen ismétlődésről van szó, a búcsús élményt kiváltó cselekvéssor néprajzi módszerekkel leírható, s a »szublogikusba való fejesgrás« mozzanatai részletezhetők és értelmezhetők.” (Tánczos 1996: 43.)

A KEZDETEK

Az előzmény a Varsó–Częstochowa közötti zarándoklatra vezethető vissza, amelyen a ferencesek esztergomi iskolájából is vettek részt diákok és tanárok. Ennek hatására fogalmazódott meg az a gondolat, hogy hasonló gyalogos zarándoklatot itthon is lehetne szervezni, hiszen nekünk is vannak olyan kegyhelyeink, ahol szokás volt a gyalogos búcsújárás. Esztergomból először 1995-ben tették meg az utat Szentkútra, ahol augusztus 19–20-ra ifjúsági találkozót szerveztek (Varga–Dobszay–Kárpáti–Zarándy–Szoliva szerk. 2016: 401–402). Eleinte még külön csoport indult Esztergomból és a ferencesek másik iskolájából, Szentendréről, de később kialakult az a gyakorlat, hogy minden résztvevő együtt kel útra Esztergomból.

A zarándoklatokat kezdetben Varga Kapisztrán vezette, aki azóta is minden évben egy-két napra csatlakozik a csoporthoz. 2006-tól Dobszay Benedek vette át a fő szervező szerepét, aki épp e zarándoklat létrejötté idején lépett be a rendbe, és azóta is minden évben részt vesz azon. 2019-ben a zarándoklat vezetését Komáromi Elődnek adta át.

Az évek alatt kiforrott egy kb. 135 km-es stabil útvonal és napirend. Minden évben Nagyboldogasszony és Szent István király ünnepe keretezi a zarándoklatot, ez jelenti a szent időt. A résztvevők augusztus 14-én este találkoznak az esztergomi ferences kolostorban. Augusztus 19-én érkeznek meg a kegyhelyre, ahonnan az éjszakai virrasztás és az augusztus 20-i ünnepi mise után indulnak haza.

A FORGATÓKÖNYV

Augusztus 14-én 19 óráig érkeztek meg a résztvevők Esztergomba a ferences kolostorba. Szálláshelyet az iskola kollégiumában biztosítottak számunkra. A 19 órai vacsorát a szentmise követte. Ennek elején Varga Kapisztrán azt javasolta a résztvevőknek, hogy fogalmazzák meg az idej zarándoklatuk szándékát. Ez azért lényeges, mert – ahogy zaránd-

doktársaim elmondták – ez az út a lelki gazdagodás miatt több, mint egy teljesítménytúra, ahol a cél csupán az, hogy minél rövidebb idő alatt teljesítsék a megadott távot.

A zárándoklat első felében az út nagyrészt erdőkben haladt. Ennek köszönhetően ezen a részen több lehetőség adódott a szemlélődésre, elmélyülésre. Az út második felében több falut érintettünk, amikor étkezés szempontjából eltávolodtunk a klasszikus zárándoklatok egyik ismérvének tekintett aszkézistól, ugyanis a helyiek szeretetük jeleként mindenütt süteménnyel, gyümölcscsel fogadtak bennünket. Ennek a szakasznak az egyik szépsége a találkozásokban rejlett, amikor a városokból érkezők megismerhették a vidékiek életét. A vendéglátóink közül többen azt hangsúlyozták, hogy a zárándokcsoport a falubelieknek egyfajta tanúságtétel is a hitről, ami pozitív mintaként szolgálhat a helyieknek is.

Nagyboldogasszony napján a reggeli után, 7.00-kor kezdődött a reggeli dicséret, amit a zárándokok megáldása követett. Ezután vonultunk ki a város forgalmából a Pilis erdeibe. Szentmisére délben, a szobi pihenő alatt került sor, majd ebédet a szobi művelődési házban kaptunk. Délután Márianosztraig mentünk tovább, ahol a pálosok kegytemplomában imádkoztuk el a vecsernyét. A sátraikat a kálvária tövében állítottuk fel, majd közös játék keretében ismerkedtünk zárándoktársainkkal (pl. születés hónapja, napja szerint alkotunk januártól decemberig kört, térképet formálva fedeztük fel, ki honnan érkezett).

Augusztus 16-án 6.30-tól a kálvárián szabadtéri misére került sor, közben gyönyörködhattunk a reggeli napfény által megvilágított hegyek szépségében. Napközben a Börzsöny erdeiben vezetett az út, a zárándoklat résztvevői nem érintettek települést. Délután Kemencére érve a templomban mondtuk el az esti zsolozsmát. A vacsora után játékos vetélkedő keretében folytattuk az ismerkedést. A nők az iskolában, a férfiak a plébánia kertjében sátrakban töltötték az éjszakát, bár megjegyzem, akadtak, akik a fedett szállás helyett végig a sátrat választották. Egy sátorban házaspárok kivételével csak azonos neműek aludhattak.

Augusztus 17-én 6.30-kor kezdődött a szentmise a kemencei templomban. A táborbontás után Bernecebaráti – Drégely vára – Nagyoroszi útvonalon keresztül érkezünk Patakra. Bernecebaráti után az erdőbe érve imádkoztuk el a reggeli zsolozsmát, Drégely várában hallgattuk meg az elmélkedést a papi hivatásról. Nagyorosziban a templom csöndje után a helyi asszonyok által sütött finomságokkal töltekeztünk. A nap utolsó szakaszán mondtuk el a rózsafüzért, így érkezünk be Patakra. A templomban imádkoztuk el a vesperást. A vacsora után a helyi iskolások és a zárándokok részvételével Ki mit tud? est következett.

Míg a napi táv átlagosan 25 km körül mozog, addig augusztus 18-án 38 km-t kell megtenni Pataktól Csesztvén, Szügyön és Órhalmon keresztül Szécsényig. A reggeli mise a pataki templomban volt 6.30-kor, a reggeli dicséretet pedig a faluból kiérve kukorica és napraforgó mezők között mondtuk el. Csesztvén a kis középkori templom kertjében hallgattuk meg az elmélkedést a családosi létállapotról. Csesztvén, Szügyön és Órhalmon egyaránt megvendégelték minket a helyiek. Ezen a napon fizikai szempontból nemcsak a hosszabb táv volt megerőltető, hanem az is, hogy az előző napoktól eltérően felmelegedett az idő. A hőségben tarlókon, szántóföldeken, parlagfűves mezőkön kellett gyalogni, erdőt kevésbé érintettünk. Útközben imádkoztuk el a vesperást. Órhalmot elhagyva ki kellett mennünk az autók által is használt főútra. Lassan ránk sötétedett, ezért az aszfaltúton mindenki kapott láthatósági mellényt és lámpát is. 21.15-re értünk Szécsénybe, ahol a ferences kolostorban vacsorával vártak. A lányok egy közeli kollégiumban szálltak meg, a fiúk pedig a hittantermekben.

Augusztus 19-én 6.30-kor reggeli dicsérettel kezdődött a nap a templomban. Szentkútig több emelkedő várt ránk, ezekhez kellett az erő a nyári melegben. Kisgéc,

Magyargéc, Nógrádmegyer útvonalon haladtunk Szentkútig. A magyargéci templomban hallgattuk meg az elmélkedést a hűségről, majd itt és Nógrádmegyeren is vendégül láttak minket a falubeliek. Nógrádmegyeren hosszabb pihenőt tartottunk, sokan hosszabb-rövidebb ideig a hús templom csöndjében imádkoztak.

A MEGÉRKEZÉS

Szentkúttól kb. félóra járásra, a Márkháza fölötti erdei tisztáson tartottuk a kiengesztelődés szertartását. Egy nagy kört alkottunk, egy rövid csöndes szakasz alatt mindenki átgondolhatta, hogy a zárándoklat során a társai ellen vétett-e. A Miatyánk elimádkozása után mindenki mindenkivel kezét fogott, majd a szerzeteseknek köszöntük meg szolgálataikat, a férfiak egy része feldobta őket a levegőbe. Ekkor kb. 195-en voltunk, de néhányan a kísérőautóval tették meg az utolsó szakaszt.

A kegyhelyre érkezés előtt szervezett sorokba rendeződtünk: a kereszt mögé a szerzetesek és a ferences nővérek álltak, őket követték a hívek. A bevonuláskor a *Te vagy földi éltünk Vezércsillaga...* kezdetű éneket énekeltük. A megérkezéskor Orosz Lóránt kegyhelyigazgató megáldotta a zárándokokat szentelt vízzel, majd bevonultunk a templomba.

A szentmise után elfoglaltuk a szállásunkat, megvacsoráztunk, és 21.30-kor találkoztunk a szentkútnál a Fényünnepség nevű szertartáson. Komáromi Előd a víz megtisztító erejéről beszélt, majd mindannyian szimbolikusan lemostuk bűneinket a hét szentséget ábrázoló szentkút vizében. Ezután a Jézus Krisztust jelképező húsvéti gyertya lángjánál mindenki egy-egy gyertyát gyújtott meg, és a szabadtéri oltár lépcsőire helyezte meghatározott rendben: így Jézus nevének „IHS” monogramja jelent meg a lángoló fényben. Ezt követően a templomban az utolsó közös esti zsolozsmára került sor, majd szentségimádásra. 23 órától taizéi imaóra volt, 00.30-tól olvasmányos imaóra, de ezen már csak 33-an maradtak a templomban. Azok a zárándokok, akik a hosszú út után kitarítottak, reggelig virraszthattak a templomban.

Augusztus 20-án csak 7 óraker volt az ébresztő, a reggeli zsolozsma 8 óraker kezdődött. A 11 órai ünnepi szentmisét Bucskó Nándor újmiséis pap tartotta. A körmenettel záruló mise keretében új kenyér szentelésére is sor került. Az ebéd után 13.45-kor kegytárgyak megáldása következett, majd az útra bocsátó áldás. A különjáratú autóbuszok a résztvevők egy részét a hatvani vasútállomásig vitték el, ahonnan vonattal utaztak tovább Északkelet-Magyarország felé, a többség pedig Budapestig folytatta útját a busszal.

A FONTOSABB SZABÁLYOK

A szerzetesek és világiak együttes részvételével zajló zárándoklatot „mozgó kolostor” elnevezéssel is illetik, ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy a hívek is bekapcsolódjanak a szerzetesek napirendjébe, megismerjék imáikat. Minden nap részt vettünk szentmisén, reggeli és esti zsolozsmán; útközben rózsafüzért imádkoztunk, naponta egy-egy elmél-

kedést hallgattunk meg pihenés közben, és a szervezők csendben eltöltött szakaszt is beiktattak, amikor mindenki átgondolhatta az őt foglalkoztató kérdéseket. Reggelente a templomból indultunk, kivéve Márianosztrát, ahol a szállásunk és a reggeli mise a kegytemplomtól távolabb, a kálvárián volt. Gyónási lehetőség első este Esztergomban a mise alatt volt, a többi napon pedig útközben folyamatosan.

A zárándoklat lelki hátterét a ferences szervezők által szerkesztett útikönyv szolgálja, ami a gyakorlati tanácsok mellett az imákat, a szertartások rendjét és az úton elhangzó énekeket, a zárándoklat és a búcsú teológiai magyarázatát tartalmazza, továbbá azoknak a falvaknak a történetét, melyeken áthaladunk (Varga–Dobszay–Kárpáti–Zarándy–Szoliva szerk. 2016). Az énektár részben 278 éneket találunk: nagyrészt a hagyományos énekanyagot, népenekeket, gregorián tételeket. Az út folyamán gyakran énekeltünk taizéi énekeket is, amiket szinte minden résztvevő ismert korábról, így könyv nélkül is könnyen bekapcsolódhattak az éneklésbe. A közös éneklés egyik funkciója az imádság, a másik az, hogy segít egyben tartani a különböző tempóban haladó zárándokokat. Emiatt az előénekes próbál arra is figyelni, hogy olyan énekeket tegyen egymás után, amik segítik a 200–250 résztvevőt az együtt gyaloglásban.

Szigorú szabály, hogy legelől a kereszt halad, azt senki nem előzheti meg. Az út menti kereszték mellett megálltunk, térdet hajtva imádkoztunk: *Imádunk Téged, Krisztus és áldunk Téged, mert szent keresztet által megváltottad a világot*. Egy-egy falu határába érve összerendeződtünk, majd a falvakon áthaladva egyházi énekeket énekeltünk, így a falusiaknak is hírül adtuk jelenlétünket, kifejeztük hitünket. A falvakba érkezéskor a harangok szava fogadott, továbbindulásuk pedig az kísért. A hagyományos búcsújárás egyik megmaradt eleme, hogy falvakba érkezéskor a helyiek közül néhányan megcsókolták a keresztben lévő Krisztust. Az utunkba eső katolikus templomokba betértünk imádkozni, majd a helyiek vendégül láttak minket az általuk készített süteményekkel, gyümölcsökkel. Ezt követően a templomban gyülekeztünk, és onnan indulva folytattuk utunkat. Délután a szállást adó településre érve először a templomba vonultunk be a *Te Deum* éneklése közepette.

Minden ferences testvér tevékenyen részt vett az úton: egyikőjük elől haladt a kereszt mellett, másik az énekekért felelt, volt, aki a liturgiáért. A menet végén a „szent záróvo-nal”-at alkotó szerzetesek haladtak. Mögöttük csak a szentgyónászt végző személy és a gyónató pap maradhatott le. A záróvonat egyrészt azért volt fontos, mert így tudták egyben tartani a csoportot, másrészt nyugodt, intim közeget teremtett a gyónáshoz, ami egyik fontos részét jelentette a zárándoklatnak mint bűnbánati cselekménynek.

A hívek is aktív szerepet vállaltak a kereszt, illetve a négy „bőmbi”-nek nevezett hangszóró vitele révén. Erre mindig akadtak önként vállalkozók, akik ezt a feladatot egyfajta ki-tüntetésnek is vették. A keresztet a lányok minden nap friss virággal díszítették. Ha főúton kellett haladni, akkor a menet előtt és mögött két-két személy irányította a forgalmat.

A szervezők részéről nagy előkészületet jelentett ennek a több mint 200 fős csoportnak a mozgatása, ellátása. A résztvevők közül sokan ezért a biztonságot adó keretért voltak hálásak, hiszen ennek köszönhetően nem kellett a szállással, étkezéssel, az út keresésével bajlódniuk, hanem valóban el tudták engedni a mindennapok feladatait. Nagyon sokan vettek részt egy-egy településen is a háttér munkákban. Napközben csak a legszükségesebb holmit tartalmazó hátizsákot kellett magunkkal vinni, a nagy csomagokat külön teherautó szállította. Mikor délután vagy este elértük a szálláshelyet, külön-külön halmazba rendezve vártak a sátrak, bőrdökhöz, hálósákok, így könnyebb volt megtalálni a saját csomagokat. Akik útközben elfáradtak, beszállhattak a kísérő autókba. Fürdési lehetőség esténként mindenütt volt, és akadtak olyan résztvevők is, akik zárándoktársaik vízhólyagos lábait gondozták.

A részvételi díj jelképes, 2019-ben 5000 Ft volt, de aki kevesebb napra tudott eljönni, annak napi 800 Ft-ot kellett fizetnie. Kenyeret és teát minden étkezéshez a szervezők biztosítottak, nekünk a kenyérre valót kellett vinnünk, de több helyen szállásadóink reggelivel is készültek: zsírt, zöldségeket, házi lekvárokat hoztak, parizeres szendvicseket készítettek. Minden nap egyszer meleg ételt is kaptunk.

A zárandoklat lelkiségéhez tartozó böjt jegyében a szervezők a szeszes ital fogyasztását, a dohányzást, a zenehallgatást és a mobiltelefonok napközbeni használatának mellőzését kérték. Útközben a résztvevők nem vették elő a mobiltelefonjaikat, legfeljebb este nézték meg a nem fogadott hívásokat, illetve az e-maileket, és kommunikáltak a külvilággal. (Az utóbbi években más búcsúkból ettől eltérően azt tapasztaltam, hogy a résztvevők közül sokan napközben is gyakran használták a telefonjukat, ami megakadályozta őket abban, hogy csak a Szenttel való találkozásra figyeljenek.) Ugyanakkor a falusiak vendégszeretete révén az út során nem szűkölködtünk ízletes ételekben, süteményekben.

A csoportnak saját zászlója nincs. 2014-től Esztergomtól Szécsényig a Jerikó zárandoklat zászlóját viszik magukkal a résztvevők: ennek célja az, hogy Magyarország határszélét egy hónap alatt körbejárják kisebb-nagyobb csoportokban.²

Az idei zárandoklat elmékedései, prédikációi középpontjában a különböző életállapotok álltak: augusztus 14-én este Esztergomban Varga Kapisztrán egy gondolatindító prédikációt tartott arról, hogy mindenki a maga életállapotában találja meg azt, hogyan lehet boldog, hogyan válhat az élete teljessé a szónak abban az értelmében, hogy a teljesség nem földi dolgokat, hanem az üdvösséget jelenti. A további napokban a zárandoklatról, a szerzetesi, papi hivatásokról, a családos létről, legvégül a hűségről hallhattunk egy-egy pihenőhelyen értékes gondolatokat. A hűség kapcsán Zarándy Kleofás Bálint Sándort említette példaként. Ekkor jutott eszembe Bálint Sándortól az alábbi idézet, ami a búcsújárásunkra is érvényes volt: „Az ember többet el tud viselni, mint amire képes: ez a kereszténység csodája.” (Bálint 1997: 9)

A RÉSZTVEVŐK ÉS SZÁNDÉKAIK

Kezdetben a zárandoklatot alapvetően fiatalok, ferences diákok számára szervezték. Az elmúlt években azonban kialakult egy minden generációt átfogó gyakorlat. A résztvevők kb. kétharmada már többedik alkalommal jött el, olyan is volt, aki tizenhetedszerre. A zárandokok életkorát tekintve zömében a 20-40 év közötti korosztály volt a meghatározó, a legfiatalabb résztvevő, aki gyalog megtette az utat, 9 éves volt, a legidősebbek 60 év feletti.

A résztvevők közül egyesek az interneten találtak rá erre a lehetőségre gyalogos zárandoklatot keresve, mások barátaiktól hallották hírét. Ferences plébániához tartozók (például Szeged, Zalaegerszeg, Szombathely), továbbá a ferencesek által vezetett esztergomi, szentendrei gimnázium jelenlegi vagy egykori tanulói is csatlakoztak. Volt, aki a zárandoklat útvonalán lévő faluból érkezett, vendégváróbból lett zárandokká. A beszélgetésekből kiderült, hogy többen számos más hasonló zárandoklaton vettek már részt (például a bencések által szervezett Győr–Tihany zárandoklaton, a szalvatoriánusok

² Forrás: https://web.facebook.com/jerikozarandoklat/?_rdc=1&_rdr; utolsó letöltés: 2019. szept.

Hidasnémeti–Krakkó, a pálosok Sziklatemplom–Márianosztra közötti útján), és ott halottak zarándoktársaiktól erről az útról.

Lakóhely szempontjából a legtöbben Budapestről érkeztek, de felvidéki, partiumi és erdélyi magyarok is jöttek. A résztvevők között nők és férfiak egyaránt voltak. A zarándoklat – vagy ahogy egyik zarándoktársam nevezte: „lábon imádkozás” – a férfiak számára is kedvelt imamódnak tekinthető, hiszen egyfajta kihívást is jelent.

Az átmeneti rítus egyik fontos eleme a *communitas* (Turner 2002: 109) élménye, a közösség szerveződése. Az Esztergomba ugyanazon busszal érkezők már a buszon megismerhették egymást a csomagjaikról. A regisztráció alkalmával mindenki kapott egy zarándokkönyvet és egy kitűzőt, amire elegendő volt a keresztnévet felírni. Ez segítette a következő napokban egymás megszólítását. Vezetéknév, foglalkozás, életkor lényegtelenek váltak. Az első este vacsorával kezdődött az ismerkedés: akik már többedik alkalommal érkeztek, azok köszöntötték egymást, az újak pedig igyekeztek kiismerni magukat az események sűrűjében, megtalálni a szállásukat.

Napról napra egyre jobban lehetett érezni a „*communitas*” élményét, hogy egy úton, egy célért tesszük meg a lépéseket. Az évről évre csak ezen alkalomból találkozó zarándokok közösséggé válását szolgálták az esti programok is, illetve útközben, a falvakon kívül eső szakaszokon is lehetőség nyílt beszélgetésre. Útközben a generációs különbségek elhalványultak, a különböző korosztályok tagjai egymásra találtak. Olyan beszélgetések is előfordultak, amelyben a fiatalabbak például pályaválasztási kérdéseiket beszéltek meg a tapasztaltabb útítársaikkal.

A szervezők a zarándoklatot papi és szerzetesi hivatásokért ajánlják fel. Az elmúlt évek alatt a résztvevők közül több mint 20 fő itt döntött a szerzetesi, papi hivatása mellett. Ezen a zarándoklaton is volt olyan ferences nővér, akiben korábbi útjai során fogalmazódott meg hivatása. Emellett az eddigi zarándoklatokhoz több mint 40 házasság is fűződik. Az egyik házaspárnak az idei út egyben a nászutat is jelentette, egy másik házaspár pedig már gyermekeikkel tért vissza. A korábbi zarándoklatokhoz gyógyulási élmények is kapcsolódnak: volt, hogy a résztvevők egy kis csoportja egy rákos beteg társukért imádkozott, majd amikor az illető meggyógyult, ő is eljött hálát adni. Több esetben maga a beteg személy is részt vett az úton, majd egészségesen is visszatért.

Hogy erre az útra ki milyen szándékkal érkezett, arról a rózsafűzér tizedek között lehetett hallani, amikor a kéréseket felolvasták. A legtöbb kérés saját maguk vagy mások betegségből gyógyulásáért született, de mindenféle személyes krízishelyzet előfordult: családtag megtérése, gyermekáldás, házastárs megtalálása, szentségi házasság kötése, házastársak közötti konfliktus megoldódása, jó halál kegyelme, elhunytak lelki üdve, munkahelyi konfliktus megoldódása. Ezek mellett a résztvevők például a Magyar Katolikus Egyházért, a zarándoklat szervezőiért, papi hivatásokért is megfogalmaztak kéréseket.

A ZARÁNDOKLAT MINT ÁTMENETI RÍTUS

A zarándoklat átmeneti rítusnak tekinthető a profán és a szent tér között, amikor a hívek számára megszűnik a mindennapi idő. (Erről részletesebben lásd Vass 2010: 34-36.) Bekövetkezik egy másfajta állapot, fokozatosan kiüresedik az ember. A zarándokút nem-

csak vezeklő út, hanem önmagunk felülmúlásának alkalma lehet, amikor gyengeségeinkkel, erősségeinkkel is szembesülhetünk.

A mindennapok elhagyása igazából észrevétlenül történt, folyamatosan alakultunk, szabadultunk a kötöttségek, terhek alól és jutottunk lélegzethez. Ha mégis a fontosabb lépéseket tekintem végig, akkor meghatározó élmény volt a kivonulás a városból, majd az erdő csöndje, Szobnál átkelés komppal a Dunán, ahol a folyóra a hétköznapiaktól elszakadás határáként, a megtisztulás egyik forrásaként is tekintettem. Szobot elhagyva a tűző Napon az esztergomi bazilika látványa emlékeztetett a kiindulópontonra, az addig megtett útra, és erőt adott a cél felé haladáshoz. A harangszó hangja mindenütt az ég felé vitt, a földtől való elszakadást segítette. A teremtett világ szépségében számtalan módon gyönyörködhetünk, így például Márianosztrán naplementében, majd a telihold fényében volt részünk, a tücsökciripelés minden elalváshoz háttérrel biztosított.

Az imádkozás szempontjából számomra az erdők mélyén és szántóföldeken elmondott reggeli és esti zsolozsmák voltak a meghatározó elemei a zarándokútnak. Emlékezetes marad, amikor 18-án Órhalom előtt, a tikkasztó hőségben parlagfüves szántóföldeken áthaladva imádkoztuk el az esti dicséretet: közben a fogaim között ropogott a por, a távolban a Karancs és a Salgó vára látszott, a szécsényi megérkezés pedig még messzinek tűnt. Mégis a fizikai körülményeken felülemelkedve az úton levés, a másnapi megérkezés vágya, az Istent magasztaló énekek teljessé tették a pillanatot.

Hogy ki mikor érezte át a rituális dráma katarziszt, arról megoszlanak a vélemények. Mindenki élethelyzete, saját kérése, hálája, lelki alkata szempontjából is másképp érezheti ezt. Attól is függ, hogy valaki első alkalommal vesz részt a zarándoklaton, amikor még minden ismeretlen számára és nem tudja, mi lesz a következő lépés, vagy már többedik alkalommal, amikor jobban be tudja osztani az erejét, ismeri a következő megállót, és többet tud figyelni a belső történésekre. Dobszay Benedek a szobi prédikációjában arról számolt be, hogy számára a katarzisz nem közvetlenül Szentkútra érkezéskor érezhető, hanem az esti liturgia folyamán. Az a tapasztalata, hogy nemcsak testben, hanem lélekben is meg kell érnit a megérkezésre, be kell lakni a kegyhelyet. Ezt szolgálja az esti Fényünnepség, a közös virrasztás, az éjszaka csöndje.

Számomra a kegyhelyre megérkezés pillanata maradt meghatározó, amikor a másik irányból már jól ismert erdei ösvényen, a fák sűrűjéből előbukkant a kegytemplom. A katarzisz fizikai jelei közé tartozott a heves szívdobogás, az öröm, hála, földtől elrugaszkodás érzése. Az esti ünnep és virrasztás már csak túlcorduló ajándék volt, amikor az elmúlt napok fizikai erőfeszítése után a pihenés ideje következett.

A zarándoklat nem zárul le a hazaérkezéssel. A belénk ivódott pillanatok később is újból és újból eszünkbe jutnak. Sok részlet feldolgozására a zarándokút sűrű történései közepette nincs is idő, azok itthon, a mindennapok feladatai között nyernek értelmet.

SZAKIRODALOM

Bálint Sándor

1997 *Breviárium*. Mandala Kiadó, Szeged.

Barna Gábor

2005 Searching for God, Ourselves – or Outing to Nature, Escaping from Somewhere, Finding Refuge Somewhere? *Acta Ethnographica Hungarica* 50. 127–134.

Tánczos Vilmos

1996 *Keletnek megnyílt kapuja. Néprajzi esszék*. KOM-PRESS – Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár.

Turner, Victor

2002 *A rituális folyamat. Struktúra és antistruktúra*. Osiris, Budapest.

Fr. Varga Kapisztrán – Fr. Dobszay Benedek – Fr. Kárpáti Kázmér – Fr. Zarándy Kleofás – F3. Szoliva Gábel (szerk.)

2016 *Útikönyv. Esztergom–Mátraverebély-szentkúti gyalogos zárándoklat*. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest.

Vass Erika

2010 *A búcsú és búcsújárás mint rituális dráma*. A szerző kiadása, Szeged.

AL 25-LEA PELERINAJ PE JOS DE LA ESZTERGOM LA MÁTRAVEREBÉLY-SZENTKÚT

Studiul prezintă drumul pelerinilor pe jos de la Esztergom la cel mai important sanctuar al franciscanilor din Ungaria, cel de la Mátraverebély-Szentkútra. Acest pelerinaj de cca. 135 km se organizează din 1995 și se încadrează între sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului și Sfântu Ștefan. Participanții se întâlnesc în seara zilei de 14 august la mănăstirea franciscană din Esztergom. Ajung la destinație în data de 19 august, unde stau de veghe toată noaptea, participă la slujba de sărbătoare, după care se întorc acasă. La început acest pelerinaj a fost organizat de tineri, iar în timp s-au alăturat și celelalte grupe de vârstă. Cele mai multe rugăminte se referă la vindecare, dar putem întâlni multe situații de criză, lipsa fertilității, căutarea partenerului de viață, liniștea sufletească a morților. Studiul prezintă cursul pelerinajului ca și rit de trecere, atingerea punctului cathartic și formarea communitasului.

THE 25TH PILGRIMAGE ON FOOT FROM ESZTERGOM TO MÁTRAVEREBÉLY-SZENTKÚT

The study offers an insight to the pilgrimage on foot to the most important Franciscan sanctuary from Hungary: Mátraverebély-Szentkút. This event was first organized in 1995 and the walk goes for about 135 km, between the Assumption and St Stephen's day. The participants meet on the evening of August 14 at the Franciscan monastery in Esztergom and they arrive to the destination on August 19. They spend the night awake, they attend the festive mass then they return home. In the beginning the pilgrimage was organized by the young, but gradually all ages joined in. Most of the requests are about healings, but there are many situations of crisis, like lack of fertility, the finding of the spouse, the saving of the soul of the dead. The study presents the stages of the pilgrimage as a rite of passage, the catharsis and the formation of the communitas.